

Tornionlaakson museo ja Alatornion Pirkat ovat tehneet Tornion 400-juhlavuoden kunniaksi kaupunkiin kulttuurisuunnistusreitin. Aidolle suunnistuskartalle on valittu 21 Torniosta eri tavoin kertovaa rastia. Kaikille avoin ilmainen Tornion kulttuurisuunnistus on suomen- ja ruotsinkielinen, eli käsen suoritamiseen ole aikarajoituksia. Kaikki rastit ovat ulkona julkisilla paikoilla. Voit kiertää rastit haluamassasi järjestyksessä ja valita itse, käytkö kaikilla rasteilla Kerralla, vai kierrätkö kohdeita useampaan eri päivänä.

Voit hakea paperisen suunnistuskarttan Tornionlaakson museon asiakaspalvelusta museon aukioloaikoina, tai ladata kartan Tornion kulttuurisuunnistukseen nettisivulta:
<https://www.tornio.fi/tornionkulttuurisuunnistus>
(På svenska: <https://www.tornio.fi/sv/torneakultturorientering>)

Lisätietoja:

Museopedagogi Elina Ahola,
Aluetutkija Terhi Tanska,
Tornionlaakson museo,
terhi.tanska(at)tornio.fi,
elina.ahola(at)tornio.fi,
puh. +358 40 631 8339
puh. +358 40 630 8816

Rastitekstit ja -kyksymykset

#tornio400 #alatornionpirkat #tornionlaaksonmuseo
#tornionkulttuurisuunnistus

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

1. Tornionlaakson museo – Tornedalens museum

Vuonna 1914 perutettu Tornionlaakson museo on Lapin vanhin museo. Tornionlaakson suarella kulttuuri- ja murrealueella on pitkä yhteinen historia, jota Tornionlaakson museo esitteli ja tallentaa Suomen ja Ruotsin rajan molemmilla puolin. Vuodesta 2014 lähtien Tornionlaakson museo on ollut virallisesti myös Haaparan museo.

Museon perusnäyttely "Kohtaamisia rajalla – Mötet på gränsen" kertoo Tornionlaakson asukkaiden yhteisistä juurista ja historiasta. Sen lisäksi museon vahvuuden näytelyiden tilassa järjestetään vuosittain 2–4 muuta näyttelyä. Museo myös järjestää erilaisia luentoja, tapahtumia, opastuskierroksia ja opetussisältöjä itsenäisesti ja yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Museolla on laajat esine-, kuva- ja asiakirjakokoelmat, ja kokoelma kartutetaan myös nykyaikaa dokumentoimalla. Lisäksi henkilökunta antaa asiantuntija-apua muun muassa vanhoihin esineisiin ja kuviin, sekä alueen historiaan, arkeologiaan, rakennettuun ympäristöön ja kulttuuriherintöön liittyvissä kysymyksissä. Tervetuloa museoon!

Mikä on Tornionlaakson museon kokoelmien vanhin esine?

- Meteoriitti
- Klavikordi
- Kivikirves

Kokoelmaisia, joita on valmistettu kaikkien kauimmin aikaa sitten, on luvattavasti jokin museon ensimmäisenä, eli kaikkein kauimman aikaa sitten museon kokoelman kirjatu esine on klavikordi. Klavikordi on pianon tapainen kosketinsoitin. Soittimen on valmistanut tunnettu ruotsalainen klavikordivalmistaja Pehr Lindholm 1792, ja se on lahjoitettu museoon 1915. Kaikkein kauimmin aikaa olemassa ollut kokoelmaiseine on varmaankin meteoriitti, joka katosi 1910 ja se lahjoitettiin museon kokoelmiin 1914. Ranuanlinnen rakennusmestarit löivät Tornion ensimmäisenä, eli kaikkein kauimman aikaa sitten museon kokoelman kirjatu esine on kivetilusketta, ei meteoriitti.

Oikeaa vastaus riippuu siitä, miten sana "vanhin" tulkitaan.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

2. Åströmin kartano

Pihan rakennukset:

Nahkuriverstas. (Keskikadun varrella, 1838) Pitkä punamullalla maalattu rakennus, jossa olivat nahkurin työttilät.

Asuinrakennus (teteläreunalla, 1839 ja 1843) Rannan puoleinen pää on vanhempi ja Keskkadun puoleinen pää uudempi. Keskkadun puolella toimi nahkamyynti vielä 1925. Rannan puoleisen pään alla on 1600-luvulla rakennettu kivikellarit.

Pääräkennus. (Rantakadun varrella, 1852) Pääräkennus oli alun perin nykyistä lyhyempি ja yksikerroksinen. Taloa laajennettiin ja se korotettiin kaksikerroksiseksi vasta 1928–1948. Tornion kaupunki osti tontin rakennuksineen 1978. Pääräkennus toimii vuokrattavana juhlatilana.

Åströmin kartano on Rantakadun ja Keskkadun välisellä tontilla. Nämä kaksi katua ovat vanhan Tornion pääkatuja ja olivat aikanaan hyvin haluttua asuinalueita. Mutta mitä oli ennen Rantakadun ja joen välissä?

- Kauppiaiden aittoja
- Ryttimaita

Åströmin kartano sijaitsee Rantakadun varrella paikalla, jolla asuttiin jo 1600-luvulla. Tontilla on ollut useita omistajia, ja monia vaiheita. Nykyisen pihapiirin rakennutti Johan Åström 1800-luvun alkupuolella. Nahkurimestari Johan Åström muutti Tornioon 1831 ja perusti tälle tontille verstaan 1838. Nahkaverstas menestyi hyvin ja parhaimmillaan siellä oli 15 työntekijää. Tuotteita vietettiin Ruotsiin ja Pietariin. Åströmin pojat Hemming ja Karl Robert jatkoivat isänsä jalanjäljillä ja perustivat 1860-luvulla Ouluun Åströmin nahkatehtaan.

Åströmin pihaa on ainoa nykyäikaan säilynyt umpipiha Tornion vanhimmaa kaupunkialueella. Tällaiset suljetut pihat kadulle johdavine portteineen olivat tyypillisä torniolaisista porvareiden ja käsityöläisten taloissa. Tonttien reunalla oli useita rakennuksia eri tarkoituksia varten, ja keskelle jäi aivoi piha.

Jolla kaupunkialaiset viljelivät vilhannetta, jopa sekä ja yrteitä. Metreille saavuteltavissa, tiloiltaan tiloissa "tytäriä", eli kasvimaista Suureraan eli taloissa pääemänen tiloissa tilapäisiltä ja ennen kakkilaista olevan 1800-luvun alussa tiloja olivat taloissa muidenkin keittiön olevan kauppiasidens kaksikerroksista ateljeita. Kauppiasidens rannalla oli 1600- ja 1700-luvulla veteen rakennettu Tornionjoen väistökuja ja viiliin jäävää läätiä autella. Mollemaata vastaukset ovat oikein. Rantakadun ja Tornionjoen välin jäävää läätiä autella

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

3. Pedagogio

Näkymä Keskkatua etelään 1856.
Koulutalon ja läheisen raatihuoneen tornit näkyivät kauas.
Raatihuone tuhoutui 1871 kaupunkipalossa.
Ote Magnus von Wrightin 7. heinäkuuta 1856 piirtämästä lyijykynäpiirroksesta "Skolhuset och Rådhuset i Tornéa" eli "Tornion koulutalo ja raatihuone".
Ateneumin taide museon kokoelmat.

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Koulu toimi aluksi vuokratiloissa, ja sai ensimmäisen oman rakennuksensa kaupungin torilta raatihuonetta vastapäätä 1700-luvun alussa. Kouluun paikka valittiin 1827, jolloin hieman raatihuoneesta pohjoiseen rakennettiin uusi komea koulurakennus tornineineen. Rakennuksen eteläpäässä oli kaksi luokkahuonetta, ja pohjoispäässä rehtorin asunto.

Vuonna 1827 rakennettu koulutalo säästyti Tornion viimeisessä tulipalossa 1871, vaikka läheiset rakennukset tuhoutuivat. Rakennus muutettiin kunnalliskodiksi 1927, ja sen pohjois- ja eteläpäähän rakennettiin laajennusosat 1900-luvun puoliväissä.

Miksi koulurakennukseen rakennettiin torni?

- Tähtitieteen opetusta varten
- Soittokelloa varten
- Merimeriksi kaupunkiin tuleville livoille

Tornioon perustettiin Pohjois-Suomen ensimmäinen koulu 1630. Koulu, eli pedagogio, oli tarkoitettu alkeiskouluksi kaupungin porvareiden pojille, jotka tarvisivat opetusta käydäkseen kaupaa Tukholmassa, tai päästääkseen papiksi.

Opetus oli pääosin ruotsinkielistä, ja opinnot kestivät noin neljä vuotta. Jos halusi, ja jos siihen oli varaa, saattoi pedagogion jälkeen jatkaa opintoja joko trivialeikouluissa esimerkiksi Piitimeessä, tai pyrkimällä suoraan yliopistoon Uppsalaan. 1700-luvulla Tornion pedagogion oppilaista 16 hyväksyttiin suoraan Uppsalan yliopistoon.

Torniin sijoitettiin koulu soittokello, joka soittamalla kerrontiin opetuksen alkamisesta. Alkusi kelloon soittamista varten piti kiertää torniin, mutta myöhemmin kelloon asennettiin soittoköysi, jota pystyi vähänään alhaalta.

4. Kaupungintalo

Korkea kaupungintalo näkyy kauas. Kaupunkia joelta pääin kuvattuna 1982.
Reino Kainulainen, Tornionlaakson museo.

Raatihuoneen tilat olivat käyneet liian pieniksi kaupungin hallinnolle jo 1900-luvun alussa ja suunniteltiin uudesta kaupungintalosta tai raatihuoneen laajentamisesta tehtiin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä useita, mutta niitä ei koskaan toteutettu. 1960-luvulla kaupungin lukuisat virastot olivat hajautettuina eri puolille kaupunkia, minkä vuoksi päättiin rakentaa uusi kaupungintalo entisen seurahuoneen paikalle kirkon ja keskustan välissä.

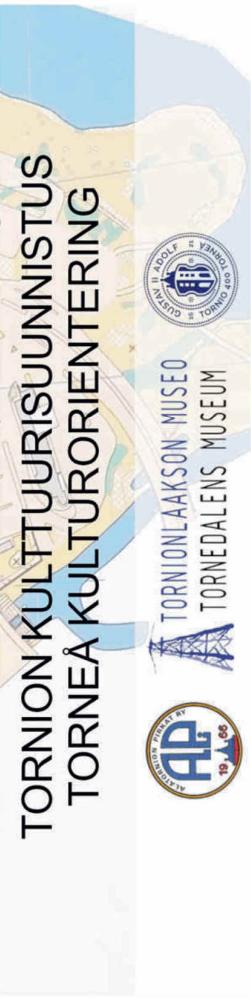

Arkitehtuurikilpailun voitti yksimielisesti oululaisen professori Seppo Valjulksen suunnitelma. Kymmenkerroksinen tornitalo valmistui 1974. Se päällystettiin Tervolan Louen marmorilla. Kaupungintalossa on piirteitä 1900-luvun alun funktionalistista monumenttirakennuksista.

Kuinka korkea kaupungintalo on?

- Noin 37,5 metriä
- Noin 42,5 metriä
- Noin 48,5 metriä

Kellotornin korkeus, joka näkyy noin 5 metrin syvyyteen maan pinnasta laskeutuna merenpinnan yläpuolella mitattuna on noin 10–11 metriä. Kaupungintalon korkeuden kohta on noin 48,5 metriä ja raja-tasangon reunaa noin 45,5 metriä. Rakennus on noin 37,5 metrin korkeudessa.

5. Tornion kirkko

Tornion kirkko on kaupungin vanhin rakennus. Se on säilynyt harvinaisen hyvin, ja se on kokonaisuudessaan ainutlaatuinen esimerkki 1600-luvun kirkkoarkkitehtuurista ja aikakautensa barokkiylistä.

Tornion kirkko on koristettu runsain maalauskin ja puuveistoksin.
Tornionlaakson museo.

Tornion kaupungin ensimmäinen, vuonna 1647 vihitty kirkko paloi salaman sytytämässä tulipalossa 1682, ja nykyisen kirkon rakentaminen alkoi heinäkuussa 1684. Kirkko rakennettiin eri paikalle kuin vanha palanut kirkko. Kun kirkko saattiin valmiaksi vuonna 1686, se nimettiin Ruotsin silloisen leskikuningattaren Hedvig Eleonoran mukaan.

Kirkko on maailman ainoa tähän päivään asti säilynyt kolmipäinen tukipilarikirkko. Sen sisätilat on koristeltu barokille tyypillisin värikäin maalauskin ja puuveistoksin. Kattokaplien ainutlaatuiset maalaukset valmistuivat 1687 ja 1688.

Kirkon tornin katossa on pienet ikkunat. Mitä varten ne on tehty?

- Kirkonrottien näköalapaikaksi
- Kuninkaalle yöttömän yön ihailua varten
- Jotta tornissa kiertäisi ilma

Kirjogon aurinko siitä ylöä nähty. Kuuninges kuitenkkin kouliaunneen kuin häni ehti palea Tornion näkemään kesäyön aurinko. Kuuninges läksääti rekeineille ollaesseen kirkoontoruihin pyytäen „Kuuniin kalan ikkunat“, joita aurinko näkysi piisammin. Päättei lisääti rekeineille ollaesseen kirkoontoruihin pyytäen „Kuuniin kalan ikkunat“, joita Kuuninges hauisi palealle kastomana autiomaan seuraavina vuonna ja torniolaiset kesäyön autumkaa siitä ylöä nähty. Kärsimys Kärestä X1 viereilä Torniossa 1694, häki kippejä Kertonaan, ettei kunn Ruotsin Kuuninges Kärestä X1 viereilä Torniossa 1694, häki kippejä

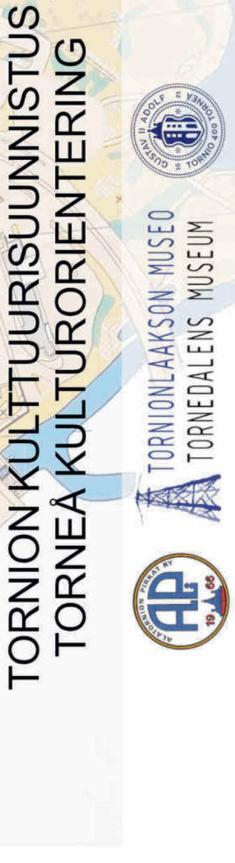

6. Maupertuis'n astemittauksen muistomerkki

Retkikunnan johtaja Pierre-Louis Moreau de Maupertuis kuvattuna pian Tornionlaakson tutkimusretken jälkeen.

J. Daullén kuperikaiverrus vuodelta 1741 (R. Tournières'n malaauksen mukaan). Wikimedia Commons

Maupertuis'n astemittauksen muistomerkki

Maupertuis julkaisi mittausten tulokset vuonna 1738 teoksessa *Sur la figure de la terre*. Retkikunnan kirjuri Réginald Outhier julkaisi 1744 laajan suosion saavuttaneen matkakertomuksen *Journal d'un voyage au Nord (Matka Pohjan Perille)*. Kirjoihin tallentui harvinainen yksityiskohtaista tietoa elämästä Tornionlaaksossa 1700-luvun alussa ja ne innostivat myös useita muita matkalaisia vierailemaanalueella.

Astemittauksen muistomerkki on pystytetty 19.6.1971. Muistomerkin on suunnitellut taitelija Olof Eriksson.

Ranskalainen retkikunta saapui Tornioon kesäkuussa 1736 ja palasi Pariisiin kesäkuussa 1737. Retkikunnan jäsenet saapuivat Tornioon Tukholmasta hevosvaunuilla matkaten, sillä osa heistä ei halunnut matkustaa meriteitse. Retkikunnan palveluskunta ja varusteet kuljetettiin Tornioon purjelaivalla. Kumpi reitti oli nopeampi?

- Purjelaiva
- Hevosvaunu

Tornionlaaksossa tehtiin historiataulua 1736–1737. Ranskalainen Pierre Louis Moreau de Maupertuis'n johtama tieteellinen retkikunta halusi selvittää maapallon muotoa koskeneen riidan. Tornion kirkon tornin ja Pellon Kittisvaaran välillä tehdyillä mittauksilla pystytettiin todistamaan, että maapallo on nayoitaaan litistynyt, kuten uusi newtonilainen teoria esitti.

Ranskassa kuninkaankin Ludvig XV:n rahoittama tutkimusretki oli merkittävä tieteenhistoriassa. Matka teki Maupertuis'ta kuuluisana ja arvostetun tiedemiehen, ja samalla Tornio ja Tornionlaakso nousivat puheenaiheeksi Euroopan salonkehuihin.

Vaan pystyä välttää muissa rannikkokaupungeissa. Laiavartia kestili 15 päivää, mutta lävätä puhdistiin Tukholmastä suranaan Tornioon, viljatuin kesäkaupungissa. Laiavartia vähiltä muissa rannikkokaupungeissa. 13 päivää. Matka oli rankkaa siitä miehet matkustiin lähes yötä päivällä. Tukholmastä suranaan Tornioon kesti

Helsingin matkustamisen ajan suunniteltiin. Helsingin matkustamisen ajan suunniteltiin

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

7. Olympiatulen muistomerkki

Olympiatulen toi paikalle torniolainen kuulantyönnöön olympiaavoittaja Ville Pörhölä ja Pohjolan yötömän yön tulen torniolainen Tauno Kontio. Tapahduman kunniaaksi Pohjan Stadionille pystettiin muistolaatta vuonna 1954. Muistomerkkin on suunnitellut kuvanveistäjä Ensio Seppänen.

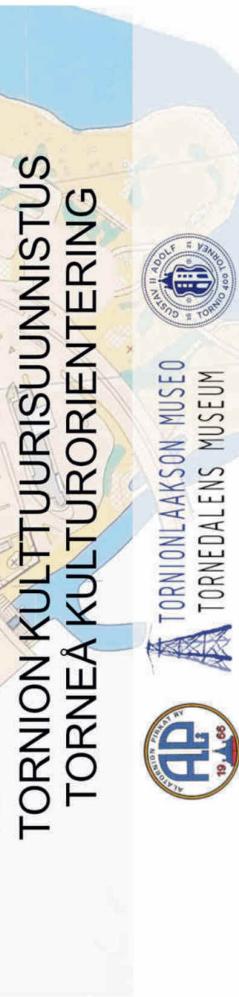
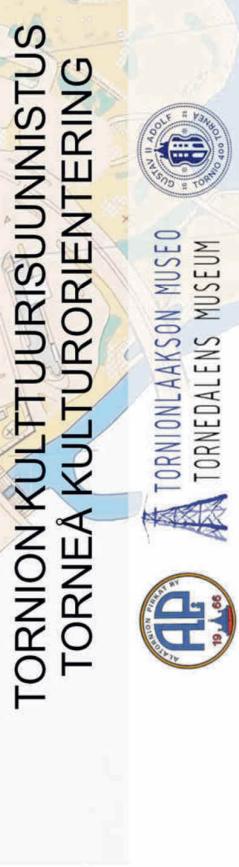
Kuinka monta mitalia Suomi voitti vuoden 1952 olympialaisissa?

- 7
- 22
- 49

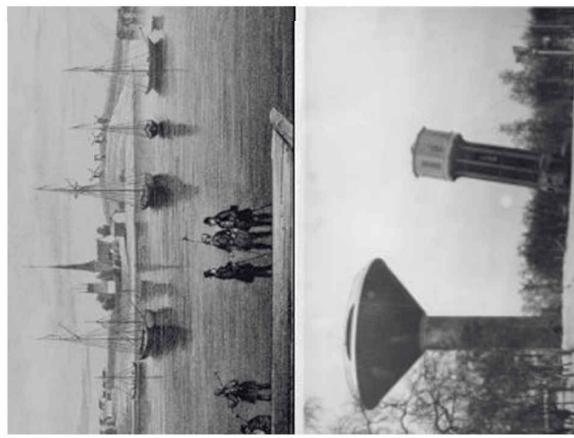
Tornion soihtujuhlan juliste on nähtävillä Tornionlaakson museon perusnäyttelyssä. Valokuvaassa Olympiasoihdut ja Pohjolan yötömän yön tulit ohittavat toisensa Tornion Keskusurheilukentällä. Reino Kainulainen, Tornionlaakson museo.

Vuonna 1952 kesäolympialaiset järjestettiin Helsingissä. Raskaat sotavuodet olivat takana ja usko tulevaisuuteen oli palannut.

Olympiatuli saapui Suomeen Haaparannan kautta. Tulen kunniaksi järjestettiin Torniossa Soihtujuhla 8.7.1952, johon osallistui liki 2000 henkeä. Juhlassa yhdistettiin toisiinsa Kreikassa sytytetty ja Euroopan läpi soihtuviestinä matkannut olympiatuli ja Pallastunturilla sytytetty Pohjolan yötömän yön tuli.

8. Tuulimylly ja vesitorni

Kun Tornioon alettiin rakentaa vesijohtoja 1920-luvun alussa, päättiin vesijohtojärjestelmää varten tarvittava vesitorni korkealle mäelle kirkon taakse. Vesi pumpattiin torniin Tornionjoesta, rannalle rakennetulta pumppuasemalta. Ensimmäinen tilfestä murattu vesitorni valmistui mäelle 1925, ja se räjäytettiin uuden betonirakenteisen vesitorin valmistuttua 1961. Vesitornin näköalatasanteelta on huikat näkymät ympäristöön.

Ylä tuulimyllyt mäellä kirkon takana 1849 julkaisutussa kuparipiirroksessa.
Alla Vanhan vesitornin purku uuden valmistuttua 1961.

Miksi vesitornit on rakennettu?

- Veden varastointista varten
- Tasaisen vedenpaineen ylläpitoa varten
- Maamerikksi

Suurin osa Suensaaresta oli 1900-luvun puolivälin asti rakentamatonta aluetta. 1600- ja 1700-luvulla kaupunkia ympäröi tullialta, jonka ulkopuolella oli kaupunkilaisten peltöjä ja niityjä. Korkealla mäellä kirkon takana oli erinomainen paikka tuulimyllylle, joita oli parhaimmillaan 14. Avarassa maisemassa myllyt kaupungin ympärillä näkyivät kauas.

Vesitornin vierainen tuulimylly on alkuperäisen mallin mukaan tehty kopio, jonka kaupunki sai lahjoituksena Tornion Lions Clubiltä vuonna 1979. Se siirrettiin nykyiselle paikalleen 1990-luvulla.

Vesitorni auttaa pitämään ylä tasaisita vedenpaineita vesijohdroverkossa, ja sen vesitorni auttaa pitämään ylä tasaisita vedenpaineita vesijohdroverkossa, ja sen

9. Rajapyykki Nro 63

Venäjän ja Ruotsin valtakuntien tullimiehät ja rajavalvoja
rajamerkki 63:n jurella 1916. Tullimuseo/Tornionlaakson museo.

Tornion-Muoniojokiin vedettiin Venäjän ja Ruotsin välinen raja Haminan rauhassa, joka astui voimaan Pietarissa lokakuussa 1809. Elämää Tornionlaaksossa muutti perusteellisesti, kun Väylästä tehtiin rajajoki. Sopimuksen mukaan raja kulki yleensä joen pääuomassa, mutta Tornion kohdalla sitten, että Tornion kaupunki jäi Venäjälle.

Varsinaisen rajankäynti tehtiin 1810, jolloin pystytettiin rajapyykki nro 1 Kilpisjärven pojoiseen nurkkaan lähelle Nojan ja Ruotsin rajapyykkiiä. Tästä alavirtaan rakennettiin 67 ruukkia rannoille molemmille puolille rajaa. Ne olivat valmistettu joko kivistä tai puusta, ja merkitys numeroilla ja kyseisen maan hallitsijan nimikirjaimilla. Tärkeimmistä oli myös vaakunat.

Vuonna 1823 päätti Näränperän rakentaa siellä vuodesta 1810 olleen puisen pyynkin n:o 63 paikalle uusi kivinen rajamerkki. Komea rajapyykki tehtiin Viipuriin lännistä louhitusta punaisesta granitista, ja sen eteläisivulle lisättiin myöhemmin ”kultainen kotka”, eli kullanväriinen Venäjän vaakuna. Suomen itsenäistyttyä Venäjän vaakuna poistettiin ja tilalle asetettiin Suomen vaakuna.

Vanhoissa sanomalehdissä rajapyykin kerrotaan olevan 15 jalkaa korkea. Kuinka korkea se on nykymittoilla ilmoitettuna?

- 3,35 metriä
- 4,45 metriä
- 5,55 metriä

Nykymittojaisi muutettuna yksi jalka on 29,7 cm, eli 15 jalan korkeuden rajapyykki on noin 4 metriä ja 15 senttimetriä korkeaa. Monet vanhat pituusmitat perustuvat ihmiskeron mittoihin, kuten sylin, kynnyräiden tai jalkaan. Ne eivät olleet yhtä tarkkoja kuin nykyisin. Käytössä olleet metrijäisetelmiä mitattuna.

Monet vanhat pituusmitat perustuvat ihmiskeron mittoihin, kuten sylin, kynnyräiden tai jalkaan. Ne eivät olleet yhtä tarkkoja kuin nykyisin. Käytössä olleet metrijäisetelmiä mitattuna.

10. Utton ranta

Uton ranta on saanut nimensä paikalla olleesta uitotukkien kokoamis- ja lajittelupalkasta. Saarenpäänen tukinlajitelijoita ryhmäkuvaassa 1900-luvun alussa. Tornionlaakson museo.

Tornionjoki on ikaikainen kulkuväylä, jonka suurin tavarankuljetusoperaatio on varmasti tukkipuiden uitto. Se alkoi 1860-luvulla, kun jokisuuhun rajan molemille puolille perustettiin höyrysahojia. Yläjuoksun metsistä kaadetut raaka-ainetukit uitettiin jokea pitkin sahoille.

Yhteisellä rajajoella toimineet suomalaiset ja ruotsalaiset uittajat tekivät tiivistä yhteistyötä keskenään. 1917 perustettiin *Föreningen för gemensam flottning i Torn och Muonio älvare* eli Tornion- ja Muoniojoen uittoyhdistys, jossa oli osakkaina sekä suomalaisia että ruotsalaisia yhtiöitä.

Uton rannalla Tornion Saarenpäässä oli intotukkien kokoamispalika, jossa tukit koottiin yhteen suuremmaksi lautoiksi. Saarenpäässä oli myös erottelualue, jossa lajittelui molemppien maiden uittoytöiden tukkeja. Töitä tehtiin kahdessa vuorossa, joista toinen oli suomalaisten ja toinen ruotsalaisten.

Kiivaimpaan aikaan uitossa oli mukana yli 40 yhtiötä, ja vuodessa lajitteluiin lähes 5 miljoonaa tukkia. Uitoissa työskenteli satoja miehiä ja naisia vuosittain. Tukkimääärän kasvassa 1930-luvulla erottelualue siirrettiin Saarenpäästä lähemmäs Jokisuuta Hellään. Tornionjoen uitot lopetettiin 1971, jolloin tukkipuiden kuljetus siirtyi raiteille ja maantieille.

Mihin uitossa tarvittiin keksijä?

- Keksejä tarjoiltiin uittomiehille kahvitaauilla.
- Keksillä siirrettiin tukkeja vedessä.

Tarjolla myös Utton rannan ruokalaisessa. Niitä tietiä ketsesää näyttää eväitä ja pitämään ilmoja. Ketsesää oli tapana joitakin avulla pystyttää muun muassa työntämään ja vetämään tukkipuiden vedessä. Keskellä eli uittoihaka on uitossa käytetty pitkävarainen haka- tai koukkupäineen keppi,

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

11. Lauttalaituri ja Hannulan silta

Kun rautatie Tornioon valmistui 1903, VR hankki höyrylautan, jolla liikennöitiin rautateaseman kohdalta joen yli Tornioon. Seuraavien 36 vuoden ajan höyrylautta oli keskeinen yhteysreitti Tornioon, ja sitä varten rakennettiin jykevät laiturit aallonmurtajineen. Kiviset aallonmurtajat ovat edelleen näkyvissä Hannulan sillan pohjoispuolella.

Silta Suomen mantereelle valmistui 1939. 252 metrin pituinen silta nimettiin maantiesillan rakentamista pitkäään puolustaneen kansanedustajan, myöhempin maaherran, Uuno Hannulan mukaan.

Tornionjoki-höyrylautta matkalla rautateaseman laituriin 1920- tai 1930-luvulla. Tornionlaakson museo.

Ennen Hannulan sillan rakentamista täytti Suomen puolelta Tornioon päästäänkseen ylitää joki sulan veden aikaan joko veneellä tai lautalla. Lauttaliikenne kuului kaupungin velvollisuuksiin jo 1600-luvulla, sillä se oli osa Turusta Tukholmaan johtaneen rantatieläipittoa. Vielä 1800-luvun alussa kaupungin lauttalaituri oli Suensaaren eteläpäässä, missä myös kaupungin lautturi asui. 1800-luvun aikana kaupunginpuoleinen lauttalaituri siirrettiin nykyisen Hannulan sillan tuntumaan, lähemmäs mantereenpuoleista laituria.

Miten lauttoja liikutettiin ennen höyrykoneita?

- Hevosvoimalla
- Tuulivoimalla
- Miesvoimalla

Tornion varhaiset lautat liikkivät sotku- ja sauvamiesten voimin, siis miehevöimällä. 1890-luvulla otettiin käytöön valierellä ohjattuja lauttoja, mutta niiden liikuttamiseen tarvittiin edelleen ihmisoivamaa. Jossakinkin lauttiossa oli tosin lisävarusteena puine tuulivoiman hyödyntämiseen.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

12. Aino kalojen parissa

Akseli Gallen-Kallelan kuuluisa Aino-taru triptykki, eli kolmiosainen maalaus, vuodelta 1891. Ateneumin taidemuseo/Kansallisgalleria.

"En ollut merilohia,

Syyvän aallon ahvenia;

Olin kapo, neiti nuori,

Sisar nuoren Joukahaisen"

Kalevala 1849, 5. runo.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Ainon dramaattisesta tarinasta tulii suosittu aihe taideeoksiissa ja Ainosta suositu tytöjen nimi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa.

Tornion Kalevalaiset Naiset lahjoittivat kuvanveistäjä Nina Sailon suunnitteleman Aino kalojen parissa -veistoksen Tornion kaupungille 19.7.1959. Puisto, jossa patsas sijaitsee, kutsutaankin usein patsaan mukaan Ainopuistoksi.

Tornion Kalevalaiset -yhdistyksen vuotuisiin perinteisiin kuuluu Aino-patsaan koristaminen kukkaseppaleellä Ainos päivänä 10. toukokuuta. Minä vuonna Aino-nimi on ollut suosituin?

- 2020
- 1953
- 1920

Kalevalassa Aino on Joukahaisen sisar, jonka Joukahainen lupaa vaimoksi Väinämöiselle tultuaan lauletksi suuhon kilpalaunnassa. Ainon äiti on hyvillään kuuluisasta kosjasta, mutta Aino itse vastustaa liittoa itsään paljon vanhemman miehen kanssa, ja päättää mieluummin liittyä Vellamon vedenneitojen joukkoon. Myöhemmin Aino palaa kalana pilkkaamaan Väinämöistä.

2020 Aino on annettu ensimmäiseksi eläimikseksi 276 työlle. Vuosina 2019 ja 2020 Aino oli suosituin työläiseksi ensimmäisistä eläimistä. 1920 Aino-nimi oli etätyksen suosituin 1900-luvulla luvassa ja 1920 Ainoja syntyi 174.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

13. Nordbergin möljiä, Särkynyt lyhty ja Kojamo

Saksalaisia sotainvalideja astumassa alas hevoskärrystä Nordbergin möljällä elokuussa 1915. Taustalla näkyvät Aptekirinpuisto, pumppulaitos ja Nordbergin kauppalaukio. Nyt nykyinen Tornionlaakson museo.

Nordbergin möljiä on saanut nimensä raatimies ja kauppias F.O.U. Nordbergin mukaan, joka rakennutti kauppa- ja huoneiden Hallituskauden ja Puutarhakadun kulmaan 1860-luvun alussa. Möljin vieressä oli 1800-luvulla myös toinen Suensaaren lauttalaiteesta, "Nordbergin laituri". Nykyisin Nordbergin möjä on virkistysalueena, jossa sijaitsee myös vieraasvenelaituri.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Möljälle pystytettiin vuonna 2013 torniolaisista taiteilijoiden Teija ja Pekka Isorätyän suunnittelemassa obeliski *Särkynyt Lyhty*, johon on valittu tunnettuja torniolaisia hahmoja ja vastakkaitteurin ilmiöitä, kuten Kalkkimaan pappi ja Terveet Kädet -punkkytteen levyrkansi. Teos on valmistettu torniolaisesta teräksestä ja torniolaisilta yrityksiltä ja ihmisiiltä kerätyistä metallisineistä. Vuonna 2021 Tornion täyttäessä 400 vuotta nousee Nordbergin möjälle Isorätyöiden suunnittelema teos *Kojamo*, Outokummun ruostumattomasta teräksestä tehtävä rengasrakenteinen suuri lohi. Teos voitti kaupungin järjestämän juhlavuoden veistoskilpailun.

Mitä sana "möljä" tarkoittaa?

- Vanhaa myllyn paikkaa
- Aluetta, jolle nuoret kokoontuivat
- Satamalaituria

Möjlä on virosse muulta espanjalaista portugaliesta venäläistä museoista ja ranskalaisista englantilaista ja skotlantilaista muodista joaka julkari ova latinalaisessa. Nordbergin möljiä on kutsuttu myös satamalaituria ja lauttalaiteita. Tornionlaakson museo on kutsuttu myös sotamalatalua ja lauttalaiteita. Mieltä voi daa tarjota mäkiä ja puita tehyt rannan suuntaan rakenne. Mieltä voi daa

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

14. Apteekipuisto ja Jääkäripatsas

Haaparannalla 19.11.1916 otettu ryhmäkuva joukosta jääkärikoulutukseen matkalla olleita nuoria miehiä. Mia Green, Tornionlaakson museo.

1890-luvulla perustettu Apteekipuisto on Tornion vanhin julkinen puisto. Sen nimi tulee alueelle 1866 perustetusta Tornion apteekin yrittätarhasta. Puisto oli tärkeän Tornion sisääntuloväylän – mantereelle kulkeneen höyrylautan laiturin – vieressä, ja haluttiin siksi koristaa näytävän istutuksin.

Vuonna 1965 puistoon pystytettiin Niilo Savian suunnittelema Jääkäripatsas muistomerkki Jääkärlille. Jääkärlilike syntyi 1900-luvun alussa, jolloin Venäjä kiristi otettaan Suomesta. Suomessa oli herännyt ajatus itsenäisyydestä. Euroopassa kuului ja ensimmäinen maailmansota syttyi 1914. Ajatus jääkärlillikkeestä, Suomen aseellista irtautumista Venäjästä tukevasta sotajoukosta, sai tulta alleen.

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Saksa oli sodassa Venäjää vastaan ja suostui kouluttamaan suomalaisia vapaaehtoisia. Matka Suomesta taistelukoulutukseen Saksaan piti tehdä salaa ja Torniosta muodostui yksi jääkärlilikkeen ”etapeista” eli salaisista kauttakulkupäikoista. Ensimmäiset vapaaehtoiset ylitettiivät rajan helmimaisissa 1915.

Kun tieto Saksaan menijöistä levisi, myös rajan valvonta kiristyi. Kymmenet talot Tornionlaakossa majottivat ja auttoivat vapaaehtoisia nuoria miehiä rajan yli. Kaikillaan Tornion jamuiden Länsi-Pohjan etappien kautta rajan yli 1650 jääkäriä.

Mistä sana *jääkäritulee*?

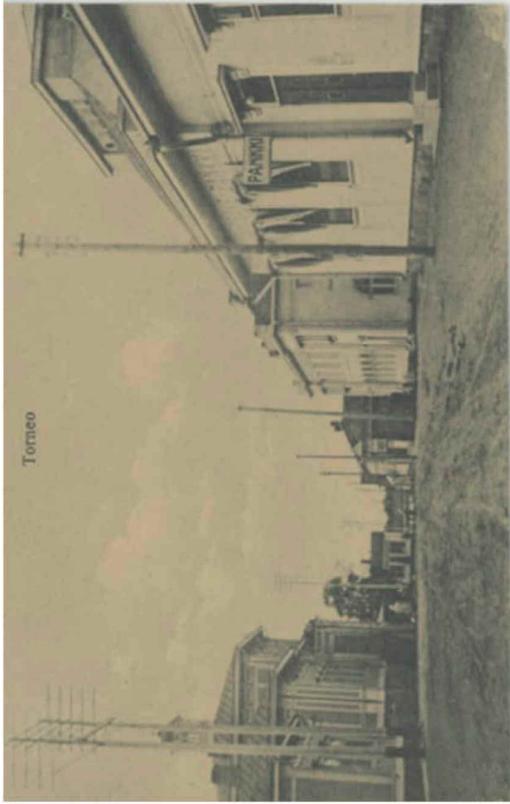
- Saksan sanasta Jäger – metsästäjä.
- Jääkengistä, joita miehet käyttivät ylittääessään Tornionjoen talvella 1916.
- Jääkäri on vanha venäläinen nimitys ihmisseille, joka ylittiä rajan ilman lupaa.

Jokainen kirkkilaisten jäger -sanastä, joka tarjottiin metsästäjälle sana jääkäri tuli se karsimalla läpi. Jäger -sanastä, joka tarjottiin metsästäjälle, mutta

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

15. Yhdyspankin talo

Yhdyspanki on ensimmäinen Tornioon perustettu pankki: Suomen Yhdyspankin Tornion konttori perustettiin 1876, jolloin se toimi Säipän talossa Raatihuoneen takana.

1900-luvun alussa Hallituskadulla oli vieretysten neljän eri pankin konttorit: Yhdyspanki ja Kansallis-Osake-Pankki omissa rakennuksissaan, paikallinen Tornion säästöpankki raatiuhoneella, ja postipankkipostissa, joka toimi Yhdyspankin talossa. Myöhempin Hallituskadun varteen rakennettiin omat komeat kerrostalot Osuuspankille ja Säästöpankille.

Yhdyspankin talo haittasi kaupungin palovartijan työtä. Miksi?

- Pankissa säilytettiin paljon paperisia seteleitä ja asiapaperita, jotka aiheuttivat palovaaran.
- Kivitalossa käytettyistä valoista aiheutui palovaara kaupungin puurakennuksille.
- Pankkitalo oli liian korkea.

Postikorttikuva Tornion Hallituskadulta 1900-luvun alussa. Vasemmalla raatihuone, oikealla Kansallis-Osake Pankin ja Yhdyspankin talot. Mia Green, Tornionlaakson museo.

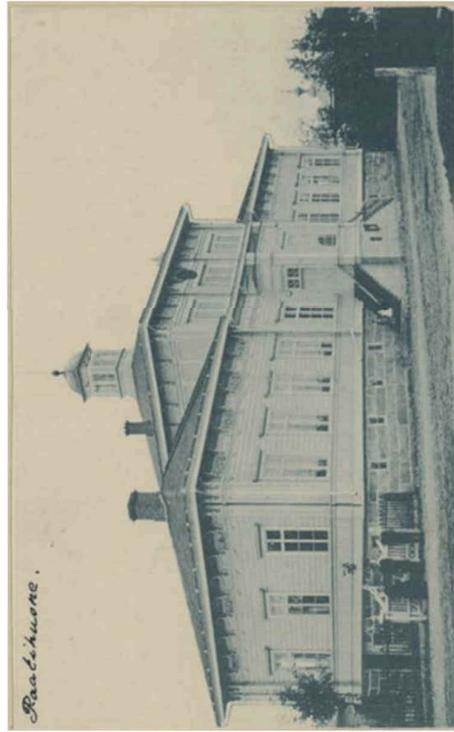
Yhdyspankin komea 110-vuotias rakennus on Tornion ensimmäinen kivitalo. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Walter Thomé ja sen rakentaminen herätti kaupungissa runsaasti huomiota vuonna 1911. Sen pohjakerrokseen tuli 13 ja toiseen kerrokseen 17 huonetta. Lisäksi rakennukseen tuli yksi kaupungin ensimmäisistä modernista vesikloseteista, eli vesitoimisista sisävesoista.

Yhdyspankin rakennuksesta rakennettiin niin korkea, ettei Raatihuoneen tornissa pääystäväyt palovartija, torninvartija, enää voini nähdä koko kaupunkialuetta päästävät pihalle. Aluksi suunniteltiin tornin korotamista, mutta ajatuksesta luovuttiin myös. Torninvartia ei tämän jälkeen enää tarvittu tekemään hälytyksiä. Se siljiani sovitittiin puhelinlyhityön kanssa, että nytki pihaisi punohinkeskukseen auki valtiopäiväkeltaan. Alkujaan suunniteltiin tornin korotamista, mutta ajatuksesta luovuttiin.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

16. Raatihuone

Raatihuone 1900-luvun alussa. Tornionlaakson museo.

Raatihuone on kaupungin hallintoa varten rakennettu julkinen rakennus, kaupungintalon edeltäjä. Kaupungin hallinnosta ja oikeudenhoidosta huolehtivat ennen raatimiehet yhdessä pormestarin kanssa. Raati kokoonotti sitä varten rakennetussa talossa, raatihuoneessa. Rakennuksessa oli kokousalit lisäksi myös muita julkisia tiloja, kuten kestikievari tai arestihuone, sekä vuokrattavia varasto- ja kauppatiloja.

Tornion ensimmäinen raatihuone rakennettiin 1600-luvulla silloiselle torille saaren länsirannalla, nykyisen Porthaninkadun länsipäähän. Raatihuoneet rakennettiin vanhalle torille aina 1870-luvulle saakka.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Nykyinen, kuudes ja viimeinen, raatihuone valmistui 1875 Hallituskadun varrelle sen jälkeen, kun vanha raatihuone tuhoutui tulipalossa 1871. Kaupunki oli laajentunut ja kaupunkielämän painopiste oli siirtynyt saaren länsirannalta sen eteläosaan.

Nykyinen raatihuoneen tontti ja sillä ollut yksikerroksinen asuinrakennus ostettiin apteekkari Houghbergin perikunnalta ja muutettiin raatihuoneeksi. Oulu lääninarkkitehti Frans Wilhelm Lüchowin piirrosten mukaan. Rakennus edustaa 1800-luvun lopun uusrenessanssityylit. Kun se valmistui, raatihuoneessa oli muun muassa istuntoruhne, arkisto, kaksi salonkia, huutokauppakamari, juhlasali, keittiö, ja eteinen. Kaupungin hallitton keskuspaikka oli raatihuoneella 1970-luvulle saakka, vuonna 1973 valmistuneen kaupungintalon käyttöön ottoon asti.

Raatihuoneen kello koneistointineen on harvinainen kellosepän taidonnäyte. Mistä se on hankittu?

- Tukholmastä
- Sveitsistä
- Etelä-Pohjanmaalta

Etelä-Pohjanmaalta. Kello hankitti esokuryttiläiseksi kellosepäksi K. O. Gissbergiltä 1876. Elokuvateatterin kellokoneiston valmialta käyvää kelloilijaa Suomessa ei ole tiedossa.

17. Säippää

Pormestari F.J. Cederman (1815–1868) ja pormestarinna Rosalba Cederman (1830–1884) käyntikorttikuvissa. Tornionlaakson museo.

Säipän talo on ollut tällä paikalla yli 170 vuotta, joskin eri nimisenä. Vuonna 1851 tontilla tiedetään olleen yksi rakennus, jossa asui venäläinen paikalliskomendantti P. Kotoff.

Tuo rakennus on ilmeisesti nykyisen Säipän talon matalampi pihan puoleinen osa, jonka pormestari Frans Julius Cederman siirrätti keskelle tonttia laajentaaan rakennuksen nykyisen kokoiseksi 1860-luvulla. Hänen jälkeensä talon ovat omistaneet Röyttän sahan toimitusjohtaja, kapteeni C.W. Berg, keskikoulun rehtori J.U. Nordberg ja kauppias K.J. Säippä sukuineen, jättiläin kulin oman jälkensä talon ilmeeseen.

Säipän talon pihassa on ollut yksi Tornion kauneimmista puutarhoista. Puutarhan vanhimmat kasvit ovat mahdollisesti jo 1870-luvulta pormestarinrouva Rosalba Cedermanin ajalta. Tuolloin pihalla kerrotaan ollen lehmukkia, palsamiaapoja, lehtikuusia, sembrämäntyjä, tuomia ja pihlajia. 1900-luvun puolivälissä tontille istutettiin marijanomenapuu, pihlaja-aita, vaahteroita, ruusuja ja sireenejä.

Tornion kaupunki osti talon 1973. Säipän talo on yksi Tornion vanhimpia säilyneitä puutaloja. Se muodostaa ehjän kokonaisuuden yhdessä raatihuoneen kanssa.

Kenen kerrotaan kummittelevan Säipän ikkunassa?

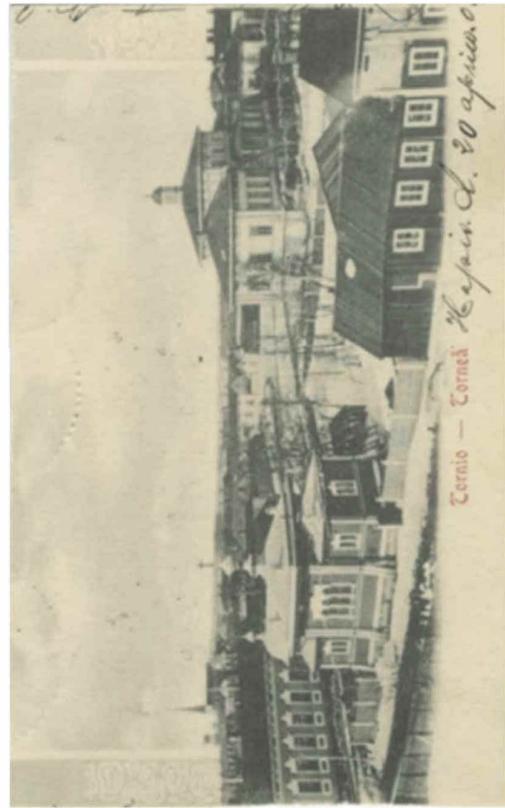
- Pormestari Cedermanin
- Rehtori Nordbergin
- Sairaanhoidija Sylvan

Kerrotaan, että Tornion 1979 tulleen Punaiseen Ristiin sarvarehjotila Sylvan Kronvallin haamu ilikkuu Säipän talon ikkunassaan, jossas talltu oikeaan akkiaan palille.

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

18. Tornion ortodoksisirkkko

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Hallituskadun ja Keskkadun kulmaan rakennettiin uusi venäläinen sotilaskirkko 1884. Kirkko pyhitettiin apostoleille Pietari ja Paavali, ja sisulin muotoisine tornineineen ja aidattuine puutarhoinneen siitä tuli pian yksi kaupungin nähtävyysristä. Kirkko vaurioitui tulipalossa 1911 ja jääti vähitellen pois käytöstä venäläisen varuskunnan lakkauttamisen jälkeen.

Vuosina 1930-1945 rakennusta ei käytetty kirkkona. Arvaatko mitä siellä silloin tehtiin?

- Se oli museona.
- Siellä säilytettiin siipuleita ja muita viljelystuotteita.
- Siellä toimi teesalonki ja kahvila.

Torniosta tuli rajakaupunki vuonna 1809, kun Suomi liitettiin osaksi Venäjää. Venäjä perusti uuteen rajakaupunkiinsa varuskunnan, ja keisari Aleksanteri I määräsi Tornioon myös ortodokspapin. 1800-luvulla Torniossa asui joitakin kymmeniä ortodokseja.

Hallituskadun ja Keskkadun kulmaan rakennettiin uusi venäläinen sotilaskirkko 1884. Kirkko pyhitettiin apostoleille Pietari ja Paavali, ja sisulin muotoisine tornineineen ja aidattuine puutarhoinneen siitä tuli pian yksi kaupungin nähtävyysristä. Kirkko vaurioitui tulipalossa 1911 ja jääti vähitellen pois käytöstä venäläisen varuskunnan lakkauttamisen jälkeen.

Toriini laekennuksessa 25 vuoden ajan, torniin laaksoon museoon edelleen, peräpohjolle laajapintaan ja laajalle kulttuurihistorialliselle museotilalle ellementti ja siilitä tehdään museo. Kätkikin kirkoon viittavaatut elementit ja siilitä tehdään museo. Kotiseutuyhdistykselle museota valtaan 1920-luvulla rakennuskeskien postiteilin Suomeen tienestäsi tyyliltään vanha laatio ja se laajoielle rakennukseen.

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

19. Handolinin silta

TORNIÖN KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Yksityisillä varoilla rakennetun sillan käytöstä piti maksaa yliytsmaksu. Koska sillan eri päissä oli käytössä eri valuutta, maksettiin maksu erityisillä, tästä tarkoitusta varten valmistetuilla poleteilla. Poletin hinta oli 5 äyriä tai 5 penniä riippuen siitä, kumman maan valutalla poletin osti.

Kevättulvien vuoksi siltaa piti korjata usein jääden lähdettyä, mutta ajoittaisesta huonokuntoisuudesta huolimatta se pysyi käytössä vuoteen 1930 asti. Tuolloin valmistui kaupunkien välinen Pengertie, eikä hevosilla ja autoilla tarvinnut enää kiertää Näränperän kautta. Vuonna 2008 valmistunut uusi Tornion ja Haaparannan välinen silta sai nimensä vanhan Handolinin sillan mukaan.

Handolinin sillan poleteissa oli kirjamet BKH, mitä kirjamet tarkoittavat?

- Bernard Karl Handolin
- Bro Karl Handolin
- Bertil Karl Handolin

Nainen maksaa siltamaksua Handolinin sillan Tornion puoleisessa päässä
1920- tai 1930-luvulla. Tornionlaakson museo.

Ainoa maantieyhteys Torniosta Haaparannalle kulki 1800-luvun lopulle asti Näränperän kautta Suursaaren koillispäästä. Muualta joen yli kuljettiin kesällä veneellä ja talvella jätise hiihtäen tai porolla ajaan.

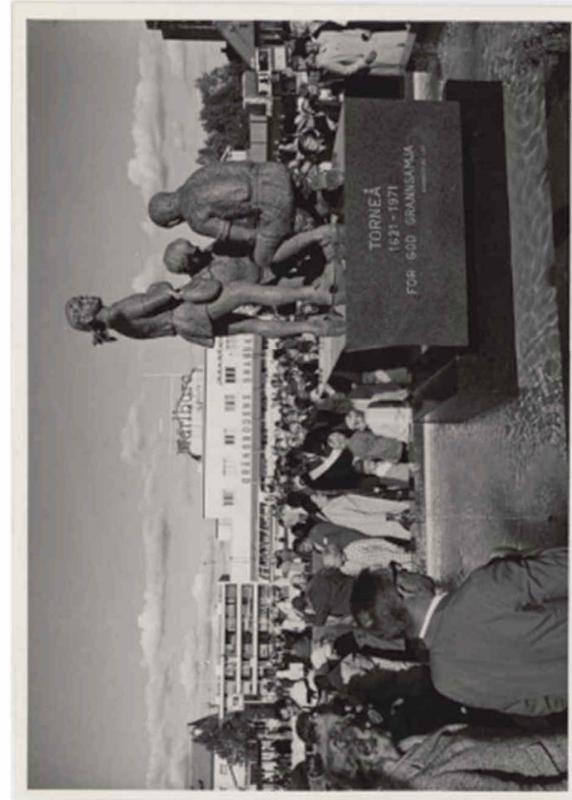
Ensimmäinen siltayhteyks joen yli Torniosta Haaparannalle rakennettiin vuosina 1886–87. Lennätiin reviisori Karl Handolin asui Torniossa, mutta työskenteli Haaparannalla sijainneessa lennätinkonttorissa. Helpottaakseen kulkua kaupunkien välillä hän rakennutti omilla varoillaan noin 700 m pitkän jalankulkijoille tarkoitettun sillan.

B-Kulttuuri tullee ruoliin samasta b-ro, joka tarjottaa siltaa. BKH tarjotti sisä Karttula-sillalle

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

20. Rajaleikki

Rajaleikkipatsaan paljastustilaisuus sen alkuperäisellä paikalla
Tullinaukiolla 5.9.1971. Reino Kainulainen, Tornionlaakson museo.

Nykyään Tornio-Haaparanta tunnetaan kaksiskaupunkina Suomen ja Ruotsin välisellä rajalla. Torniossa tuli rajakaupunki 1809. Uuden rajan myötä elämä muuttui monin tavoin, mutta asukkaat molemmilla puolin pitivät kiinni perinteisistä yhteyksistä. Rajanylissästä elämästä ja yhteistyöstä tuli arkipaivää ja ennen pitkää myös leimallinen osa alueen identiteettiä. Ennen koronavirusepidemian tuomia liikkumisrajoituksia raja tuntui monin paikoin täysin näkymättömältä.

TORNION KULTTUURISUUNNISTUS TORNEÅ KULTURORIENTERING

Rajaleikki-patsas on Norrbottenin kuntien lahja Tornion kaupungille 350 juhlavuoden kunniaksi 1971. Teoksesta siltaa rakentavat lapsed kuvavat rajayhteistyön monipuolisuutta ja tulevaisuutta.

Teoksen on suunnitellut kemiläinen kuvanveistäjä, professori Ensio Seppänen. Se sijaitsee alun perin Tulliaukiolla nykyisen Rajalla - På Gränsen -kauppa-keskuksen kohdalla, ja siirrettiin nykyiselle paikalleen Viktorian torin päähän 2011 ilman alkuperäisen teokseen kuulunutta vesiallasta.

Mitä tarkoitetaan, kun Tornionlaaksossa puhutaan joppauksesta?

- Nuorison hengailua rajalla
- Kausitöitä rajan toisella puolella
- Salakuljetusta

Vähän.
Maailmansodan jälkeisina vuosina. Sieltä jatkoon ammatillinen salakuljetus
maailmansodan aikana, pitkällikin 1920-luvulta 1930-luvun alkuvuosiin, sekä toisen
maailmansodan aikana. Rejältä on jo palattu ei salakuljetettu tavaraa tulija ohjeiden mukaan
joppauksella tarkoitetaan salakuljetusta.

21. Röyttän tykit

15-vuotiaasta aliuutnantti Wilhelm von Schwerinistä tuli tunnettu Suomen sodan sankari kuolemansa jälkeen 1808. Hänen komennossaan oli kaksi kuusinaulaisista kenttätykkiä. Piirros A. Mamlström, J. L. Runebergin teoksessa Fänrik Siäls sänger (Vänrikki Stoolin tarinat), 1883. Kansalliskirjasto

Varmuudella ei tiedetä, miten tykit ovat merenpohjaan joutuneet, mutta arvelaan, että ne on upottettu mereen Suomen sodan aikana (1808–1809). Vanhat asiakirjat kertovat, että kaupunki omisti toukokuussa 1808 neljä Kustaa III:n Venäjänsodan (1788–90) alkaista kuusinaulaista tykkiä. Tykit on todennäköisesti päättetty upottaa mereen sodan lopulla, kun sotaväki peräntyi Ruotsiin, jotta ne eivät olisi jäneet vihollisen käsiin.

Röyttän tykit ovat niin sanottuja kuusinaulaisia kenttätykkejä, jotka ovat olleet kiinnitettyinä hevosten vetämään pyörillä kulkeviin lavetteihin. Naula on vanha painomitta. Arvaatko kuinka painavia tykeillä ammutut kuusinaulaiset tykinkuulat olivat?

- 425 gramman painoisia
- 1 kilon painoisia
- 2,55 kilon painoisia

Nämä hyvin säilyneet tykit löytyivät keväällä 1970 Tornionjoen suussa olevan Röyttän saaren rannalta, kun sahalla ruopattiin tukkialasta. Tykit on valmistettu Ruotsissa vuosina 1769–1770.

1 naura hukkuun yli 255 kilogrammaa.
Röyttän valmisteesta nykyä mittoissa 425,076 grammia eli 6 naurua painovuoden tykkimäärälle